

Мавренкова Д. М., студентка
Стройкова С. А., кандидат філологічних наук, старший викладач
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЧАСТИНИ МОВИ

Питання частин мови слів цікавило людство здавна. У давніх слов'янських граматиках XVI – XVII ст., як стверджує український дослідник І. Ярошевич, на позначення поняття «частина мови» було введено терміни «часть слова» та «види слова» [6, с. 235]. Натомість власне український термін «частини мови» вперше зафіксовано в «Короткій граматиці української мови» П. Залозного [6, с. 235]. Науковці початку XX ст. найчастіше апелюють до поняття «частини мови» (С. Смаль-Стоцький, Є. Тимченко, В. Сімович та ін.). А саме мовознавець С. Смаль-Стоцький паралельно з терміном «частини мови» вживає розначення «розряди слів» і «класи слів» [6, с. 235]. Український лінгвіст О. Потебня вдається до терміну «граматичні категорії слів» [цит. за 6, с. 236]. Дослідниця О. Боровська презентує поняття частини мови як «об'єктивної граматичної класифікації слів», що є надзвичайно цінним для створення економних і адекватних описів мов [1, с. 34].

Поділ на частини мови взагалі вчений У. Добросевич вбачає не як застиглу статичну конструкцію, а як динаміку, що проявляється насамперед у перехідних явищах, пов'язаних в основному з морфологічною транспозицією [4, с. 37]. Лінгвіст І. Ярошевич окреслює синонімічний ряд до поняття «частина мови», зауважуючи, що в сучасних мовознавчих дослідженнях вдаються до низки паралельно вживаних термінів: лексико-граматичні класи слів, граматико-семантичні категорії слів, граматичні класи слів, парадигматичні класи слів, формальні класи слів тощо [6 с. 234].

Науковець Падма Прія Селвараджан у контексті аналізу англійської граматики зауважує, що частина мови – це група слів, які використовуються для утворення зв'язного речення та надають словам відповідного значення. По суті, частина мови ділиться на кілька сегментів, кожен із яких буде досить складним для глибокого розуміння [7].

Частини мови – це лексико-граматичні класи слів, що виокремлюються на основі спільності синтаксичних, морфологічних і семантичних ознак, причому найчастіше провідною ознакою визнають морфологічну, оскільки кожна частина мови характеризується системою граматичних (морфологічних) категорій, які охоплюють усі слова даної частини мови або ядро цих слів [2, с. 330].

На думку українського дослідника І. Вихованця, «частини мови – найзагальніші семантико-граматичні класи слів, що характеризуються чотирма ознаками: 1) узагальненим (категорійним) граматичним значенням, абстрагованим від конкретних лексичних значень слів; 2) структурою граматичних категорій; 3) системою форм словозміни або її відсутністю; 4)

спільністю синтаксичних функцій» [3, с. 12]. У зв'язку з цим мовознавець Я. Зюттерліна виокремлює три самостійні класифікації: 1) класифікацію за морфологічними властивостями (відмінювані, дієвідмінювані, незмінювані слова); 2) класифікацію за значенням (позначення явищ і відношень; зокрема, перші диференціюються як такі, що позначають предмети і властивості); 3) класифікацію за синтаксичним вживанням [5 с. 245].

Для викладання іноземних мов украї важливим є питання поділу на частини мови, адже належність до певного лексико-граматичного класу визначає специфіку застосування певної мовної одиниці у мовленні [8, с. 43].

Отже, з одного боку, мовознавці визначають частини мови як лексичні розряди слів, а з іншого – як граматичні класи слів, або як лексико-граматичні групи слів, тобто лексичні й граматичні одночасно. У терміні «частини мови» здійснено спроби поєднати одразу декілька різних за об'ємом і виміром понять – логічних, семантичних, психологічних, когнітивних, категоріально-лексичних, синтаксичних, морфологічних тощо.

Література:

1. Боровська О. Методологічні засади дослідження німецьких партиципів у рамках генеративної граматики. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2015. Вип. 59. С. 33 – 36.*
2. Боровська О., Підпала В. *Проблема частиномовної класифікації у сучасному мовознавстві.* URL: <http://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4801/BorovskaPidpala.pdf?sequence=1&isAllowed> (дата звернення: 03.02.2024).
3. Вихованець І., Городенська К. *Теоретична морфологія української мови: Академічна граMATика української мови;* за ред. І. Вихованця. Київ, 2004. 398 с.
4. Добосевич У. Критерії та прийоми визначення частиномовного статусу морфологічних транспозитів. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2012. Вип. 57. С. 37 – 47.*
5. Кочерган М. *Загальне мовознавство.* Київ: ВЦ «Академія», 1999. 245 с.
6. Ярошевич І. Частини мови: поняттєво-термінологічний аспект. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2012. № 733. С. 234 – 238.*
7. Jones M. *Parts Of Speech In English: Overview.* URL: <https://magoosh.com/english-speaking/parts-of-speech-in-english-overview/> (дата звернення: 06.02.2024).
8. Thielmann W. *Wortarten im Kontrast. Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache: Wortarten im Kontrast.* 2011. Band 37. S. 43–70.